

MORA'NIN YENİDEN FETHİNE DAİR OSMANLILARIN HAZIRLADIKLARI FETHİNÂME (1715)

Hüseyin SARIKAYA* , Veysel GÖGER**

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü

**Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Öz

Türk-İslâm edebiyatı ve tarihinin mühim kaynakları arasında yer alan fetihâmeler, fethedilen beldeleri, düşmana karşı kazanılan başarıları haber veren mektup ve fermanlar ile bu fetihleri anlatan tarihî ve edebî eserlerin genel adıdır. Edebî yönlerinin yanı sıra fetihnâmeler, tarihî kaynak olarak da kullanılmaktadır.

Raşid Mehmed Efendi tarafından kaleme alınmış olan ve bu çalışmada neşredilen fetihnâme, 1715'te Mora'nın yeniden fethi üzerine hazırlanmış ve dönemin İran hükümdarı Şah Hüseyin'e gönderilmiştir. Fetihnâmenin yayınladığımız süreti Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 6 numaralı Nâme-i Hümâyûn Defteri içinde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlılar, Venedikliler, Raşid Mehmed Efendi, Fetihnâme, Mora'nın İstirdâdı.

Abstract

The Fathnama on the Reconquest of Morea Prepared by Ottomans (1715)

A *fathnama*—an important source for Turkic-Islamic literature and history—is the generic name of letters and imperial firmans giving information about the victories against enemies and newly conquered lands. Apart from its literary aspects, a *fathnama* can also be used as a historical source.

The fathnama by Râshid Mehmed Effendi, examined in this article, was prepared in order to give information about the conquest of Morea in 1715 and dispatched to the ruler of Iran, Shah Hussain. A copy of the work published here is accessible from the Namah-ı Humayun Record, no. 6, in the Ottoman Archive of the Prime Ministry.

Keywords: Ottomans, Venetians, Râshid Mehmed Efendi, Fathnama/Fetihname, the Reconquest of Morea.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Hüseyin SARIKAYA, huseyin_sarikaya@hotmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 20.12.2017 **Kabul Tarihi/Accepted:** 08.05.2018

DOI: 10.26650/TurkJHist.2018.369193

Cite this article as: Hüseyin Sarıkaya, Veysel Göger, “Mora'nın Yeniden Fethine Dair Osmanlıların Hazırladıkları Fethîhâme (1715)”, *Turkish J Hist* (2018), 101-124.

Giriş

Günümüzde Yunanistan'ın güneyinde ana karaya dar bir berzahla bağlanan Mora yarımadası, Trakya ve Balkanlarda hâkimiyet kurmaya çalışan Osmanlıların stratejik gerekçelerle hedef haline getirdikleri yerler arasında önde gelen bir özellik gösterir. Osmanlılar, 1387'den 1460 yılına kadar serdarlar komutasında on, II. Murad komutasında bir ve Fatih Sultan Mehmed komutasında iki olmak üzere Mora'ya toplamda 13 sefer düzenlediler ve bu sayede yarımada'nın büyük bölümünü ele geçirdiler¹. Daha sonra Venedik'in elinde bulunan önemli kıyı şehirleri İnebahtı, Modon, Navarin ve Koron'u 1499-1502 Osmanlı Venedik savaşları sırasında, diğer bazı yerleri ise 1540 yılına kadar fethederek yarımada'da bütünüyle kontrolü sağladılar².

Uzun süre Osmanlı hâkimiyetinde kalan Mora, 1683-1699 savaşları sonrasında Karlofça Antlaşması ile Osmanlı elinden çıkarak Venediklilerin kontrolüne geçti. Viyana Bozgun Yılları'ndan sonra toparlanan Osmanlıların ilk hedeflerinden biri Mora oldu. 1715 yılının baharında Mora'yı tekrar almak için Serdarıekrem Damad (Şehid) Ali Paşa komutasında bir sefer düzenlendi. Sefer sırasında 6 Haziran'da İstendil Adası donanma tarafından ele geçirildi. Onu Gördüs, Anabolu, Mora Kasteli, Navarin, Koron ve Modon'un fethi izledi. Ağustos ayının sonlarına doğru Benefşe Kalesi dışında neredeyse yarımada'daki tüm kaleler alındı ve Benefşe de 7 Eylül'de teslim oldu. Mora seferinde uzun süredir fethedilemeyen bazı ada ve kaleler de ele geçirildi. EGINE (İğne) ve Çuka adaları yanında Girit'teki Suda ve İşperlonga kaleleri de zaptedildi³. Böylece Mora'daki Osmanlı hâkimiyeti yeniden tesis edildiği gibi Karlofça Antlaşması ile oluşan olumsuz hava bir nebze de olsa dağıtılmış oldu.

Osmanlıların 1715 yılında Mora'yı yeniden fethini anlatan birçok yerli kaynak bulunmakta olup⁴, bunlardan biri de devletin kendi eyaletlerine ve diğer ülkelere fetih haberini bildirmek için gönderdiği *fetihnâme*dir. Bu çalışmada zikredilen fetihnâme ele alınarak kısaca değerlendirilecek ve daha sonra fetihnâme metninin transkripsiyonu verilecektir.

¹ Levent Kayapınar, *Osmanlı Klasik Dönemi Mora Tarihi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1999, s. 222-223.

² Machiel Kiel-John Alexander, "Mora", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (=DİA)*, c. 30, s. 282.

³ İsmail H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1995, c. IV/1, s. 101-108; Mehmet Yaşar Ertaş, *Sultanın Ordusu (Mora Fethi Örneği 1714-1716)*, İstanbul 2007, s. 25-28.

⁴ Bu kaynaklardan bazılarının değerlendirmesi için bk. Veyssel Göger-Hüseyin Sarıkaya, "Mora'nın İstirdâdına Dair Bir Kaynak Değerlendirmesi ve Nâdir'in *Vâkı'ât-ı Gazavât'ı*", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 20 (2009), s. 2-9.

Fetihnâmeler

“Fetih” ile “nâme”den oluşmuş bir birleşik kelime olan fetihnâme; İslam ve Türk devletlerinde fethedilen beldeleri, düşmana karşı kazanılan başarıları haber veren mektup ve fermanlar ile bu fetihleri anlatan tarihî ve edebî eserlerin genel adıdır. Fetihnâmeler, biri hükümdarlar veya ileri gelen devlet adamları tarafından ilgililere gönderilen ferman ya da mektuplar, diğeri de bir yerin fetih hadisesini anlatan müstakil veya kronik içinde bölüm şeklinde yer almış eserler olarak ikiye ayrılır⁵. Bunlardan ikinci gruba girenler gazânâme, gazavâtname veya zafername olarak da adlandırılmıştır. Bu eserlerin değişik isimlerle anılması, müelliflerin tercihlerinden kaynaklanmaktadır. Bunlar içerisinde sadece belirli bir savaş ya da seferi tasvir edenler olduğu gibi, bir padişahın, vezirin veya komutanın gazâlarını anlatanlar da bulunmaktadır⁶. İlk gruba giren fetihnâmeler ise bir devletin elde ettiği zaferi çevre ülkelere ve kendi şehirlerine bildirmek amacıyla yazdığı resmi belgelerdir. Türk-İslam devlet geleneği çerçevesinde Osmanlılar da gerçekleştirdikleri fetihler ile elde ettikleri zaferleri yabancı devlet hükümdarlarına “nâme-i hümayûn” grubu belgeleri arasında yer bulan fetihnâmelerle bildirmektedir.

Resmi belge hüviyetindeki bu fetihnâmeler ilk olarak bir başarının veya bir yerin ele geçirilmesinin ilanı olarak değerlendirilmelidir. Ülke içindeki eyaletlere gönderilenlerin ise, elde edilen zaferin mutluluğunu her bireyde hissettirmek gibi psikolojik bir amaca hizmet ettiği de ifade edilmelidir. Ülke içerisine gönderilen bazı fetihnâmelerde, muhatapların kendi sorumluluk alanındaki bölgelere fetihnâmeyi ulaştırması özellikle istenmektedir. Örneğin Revan Kalesi'nin 1635'te alınışı üzerine Kıbrıs beylerbeyi ve eyaletteki kadılara hitaben yazılmış fetihnâmede, belgenin kaydedilerek bir sûretinin bağlı bulunan yerlere gönderilip fethin ilan edilmesi ve böylece ahalinin sevinçli hale gelmesinin sağlanması istenmektedir⁷. Ayrıca ülke içine gönderilen fetihnâmelerde genellikle şehir donaması yapılmasının emredilmesi⁸, fetih haberinin halkta oluşturacağı sevincin kutlamalarla artırılmasına yönelik bir eylem olarak ele alınabilir.

⁵ Hasan Aksoy, “Tarihî Bir Belge ve Türk İslâm Edebiyatında Bir Tür Olarak Fetihnâmeler”, *İLAM Araştırma Dergisi*, c. II, sy. 2 (Temmuz-Aralık 1997), s. 7; aynı yazar, “Fetihnâme”, *DİA*, c. 12, s. 470.

⁶ Mustafa Erkan, “Gazavatname”, *DİA*, c. 13, s. 439.

⁷ Mehmet Akif Erdoğan, “1635 Tarihli Revan Kalesi Fetihnamesi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, sy. 14 (1999), s. 31. 1522 Rodos fetihnâmesinde de benzer ifadeler vardır: “envâ'-ı şenlikler ve şâzilikler edüp şehri tezyîn kılup etrâf ü cevânibine dahi bu ahbâr-ı meserret-âsâr ve fütûh-ı behcet-şi'ârî ifşâ vü i'lân eyleyüp..” (Feridun Bey, *Münşe'âtü's-Selâtin*, İstanbul 1274, c. I, s. 525).

⁸ 1635 Revan fetihnâmesi için bk. Erdoğan, *aynı makale*, s. 31; 1669 Kandiye fetihnâmesi için bk. Abubekir Sıddık Yücel, *Mühürdâr Hasan Ağa'nın Cevâhirü'l-Tevârih'i*, Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1996, s. 475; Mustafa bin Musa, *Tarih-i Sefer ve Feth-i Kandiye, Fazıl Ahmed Paşa'nın Girit Seferi ve Kandiye'nin Fethi, 1666-1669*, haz. Meltem Aydın, İstanbul 2016, s. 172.

Fetihnâmeler edebî yönlerinin yanında tarihî birer vesika özelliğine de sahiptir. Kazanılan zaferin hemen akabinde yazılmış olan bu belgeler, ele aldıkları savaşın bir tarihçesini ihtiva ettiklerinden önemli tarihî kaynaklar arasında yer almaktadır.

Mora Fetihnâmesi (1715)

Osmanlıların 1715 yılında Mora'yı yeniden fethi sonrası hazırlanmış olan bu fetihnâmenin yazarı Raşid Mehmed Efendi'dir. İstanbul'da tahminen 1670 yılı civarında doğan Raşid'in babası Malatyalı Mustafa Efendi'dir. İyi bir eğitim gören Raşid, medrese tahsilinden sonra 1692/93 yılında mülâzımlık hakkını aldı ve bir müddet müderrislik yaptı. Sadrazam Damad (Şehid) Ali Paşa tarafından vakanüvislik görevine getirildi. 1715 Mora ve 1716 Varadin seferlerine katıldı. 1723 yılının Ramazan ayı sonlarında Halep kadısı Mecdi Efendizâde Ahmed Efendi'nin vefatı üzerine onun yerine Halep kadılığına getirildi⁹. 1724'te Halep'teki görevinden ayrılan Raşid, daha sonra İran'a elçi olarak gönderildi. 1729 yılında İstanbul kadılığına getirildiyse de bu görevi uzun sürmedi. 1730 Patrona İsyân'ndan sonra sürgüne gönderildi. 1734 senesinde Anadolu kazaskerliğine getirilen Raşid¹⁰, 1735 tarihinde vefat etti¹¹. Sıhhat-âbâd¹², Münşeât, Târih¹³, Vakfiyeler, Divan¹⁴ ve Mora Fetihnâmesi bilinen eserleridir.

Devletin resmi tarihçisi (vakanüvis) olarak 1715 Mora seferine katılan Raşid Mehmed Efendi *Târih*'inde, Mora'nın fethinden sonra elli civarında fetihnâme yazdığını ve bunların Osmanlı eyaletlerine ve çevre ülkelere gönderildiğini ifade etmiştir¹⁵. Verdiği bu bilgi Osmanlı arşivindeki bir belgeyle doğrulanmaktadır.

⁹ Raşid'in Haremeyn müfettişliği görevindeyken Halep Kadılığı'na ve diğer bazı kişilerin yeni vazifelere tayini maksadıyla yazılan ve üzerinde padişahın onayı olan telhis için bk. BOA, C.ADL. nr. 66/3972, s. 1.

¹⁰ Bu görevi sırasında 6 Eylül 1734'te sadrazamın huzurunda kendisine bir çuka ferace giydirilmiştir (BOA, AE.SMHD.I., nr. 250/20387, s. 1).

¹¹ M. Kemâl Özergin, "Râşid", *Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi, (=İA)*, c. 9, s. 632-633; Fatih Günay, "Râşid Mehmed Efendi", *DİA*, c. 34, s. 463-464; Halit Biltekin, "Vak'a-nüvis Mehmed Râşid Efendi, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 3, sy. 11 (2010), s. 162-166; Râşid Mehmed Efendi, *Târih-i Râşid*, c. I (1071-1114/1660-1703), haz. Abdülkadir Özcan vdğ., İstanbul 2013, giriş, s. XV-XXII.

¹² Serkan Türkoğlu, *Vakanüvis Râşid'in Sıhhat-âbâd Mesnevîsi*, Ankara 2015.

¹³ Râşid Mehmed Efendi, *Târih-i Râşid*, c. I-II, haz. Abdülkadir Özcan vdğ., İstanbul 2013.

¹⁴ Divanın neşri için bk. Halit Biltekin, *Vak'anüvis Râşid Efendi ve Divanının Tenkitli Metni*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993; Fatih Günay, *Râşid (Vak'anüvis): Hayatı, Edebî Kişiliği, Divanının Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2001.

¹⁵ "Bu sâl-i hümayûn-fâlde zuhûra gelen Mora cezâresi ve sâir kıla' vü cezâyir fetihlerini mutazammın Muharrir-i Fakîr tesvîdi ile elliye karîb fütûhâtname tahrîr ve vülât-ı memâlik-i mahrûsa ve mülûk-ı etrâfdan her birine mahsûs ve müstakıll âdemler yediyle neşr ü tesyîr olundu" (Râşid, *Târih*, (Özcan vdğ.), c. II, s. 967).

Buna göre yazdığı fetihnâmeler karşılığında Raşid'e 80.000 akçe inam (bahşiş) verilmiştir¹⁶. Fetihnâme, devlet tarafından hazırlanmış resmi bir belge özelliği taşımasının yanında, Raşid'in kaleme almış olması sebebiyle ona ait bir eser olarak da değerlendirilmiştir. Nitekim fetihnâmenin Sadaret Kaymakamı ve İstanbul Kadısı'na hitaben yazılan bir sûretinin müstensihisi, fetihnâmeyi daha 1756/57 yılında Raşid'e ait bir eser olarak nitelemiştir¹⁷.

Yaptığımız çalışma sonucu fetihnâmenin kesin olarak iki sûreti tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, bu çalışmada da metin neşrini vereceğimiz fetihnâme sûreti olup, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 6 numaralı Nâme-i Hümâyûn Defteri içerisinde yer almaktadır ve Şubat 1716 tarihlidir¹⁸. İkinci sûret, el-Hâc Mustafa Sıdkî tarafından h. 1170 (1756/57) senesinde istinsah edilmiştir ve *Fetihnâme-i Cezîre-i Mora* adıyla, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3655/4, 48a-56a varakları arasındadır. İstanbul'a gönderilen bu fetihnâme sûretinde, seferin başarı ile sonuçlandığı bildirilmiş; ulemanın, salihlerin ve halkın hayır duasından sonra, Topkapı Sarayı burnunda, Tophane, Tersane, Yedikule ve Kızkulesi gibi yerlerde bir gün üç nöbet top şenlikleri yapılması emredilmiştir. Kesin olan bu iki fetihnâme sûreti dışında, iki sûretin daha olduğu ifade edilmektedir. Birincisi, Mısır Milli Kütüphanesi Doğu Yazmaları Kısmı, M. Mecma'u Türkî nr. 39'da bulunmaktadır. Bir yazma mecmua içinde 35b-39b varakları arasında yer almakta olup, talik hatıyla yazılmıştır ve tarih kaydı bulunmamaktadır. 35a varağında Damad Ali Paşa'nın Varadin Kalesi önündeki şehadetine dair bir tarih kaydı vardır¹⁹. Ancak tüm çabalarımıza rağmen bu yazmayı temin edemediğimizden, ilgili kısmın Mora Fetihnâmesi'nin bir sûreti olup-olmadığı hususunda kesin bir hükme varamıyoruz. Diğer sûretin ise, İsveç Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi nr. O_Nov_627'de bulunan ve Mustafa Sâmî Efendi'ye ait olduğu belirtilen 109 varaklık *Münşe'ât*'ın 45a-47b varakları arasında bulunduğu zikredilmektedir²⁰. Gerçekten de zikredilen kısmın başlığı bu yödedir: "*Sadria'zam fâzıl, fâtihi-i Mora Şehîd 'Ali Paşa merhûmdan Râşid Efendi'nin tesvîdiyle 'Acem Şâhi'na giden fetih-nâme sûretidir*". Ancak devamı okununca bunun fetihnâme olmadığı, Mora seferine kısaca temas edildikten sonra, İran Şâhi'na ilgili seferi etraflıca anlatan bir nâme-i hümâyûn gönderildiğinden ve bu nâmeyi İran'a ulaştıracak olan elçiden bahsedildiği görülmektedir: "...*taraf-ı eşref ü a'lâlarına tefâsîl-i ahvâl-i feth-i mübîni hâvî nâme-i <nâme-i> hümâyûn-ı mahmidet-makrûn-ı Cihân-dârî şeref-yâfte-i sudûr olup, hademe-i âsitân-ı fâ'izü'n-*

¹⁶ BOA, AE.SAMD. III., nr. 111/10947.

¹⁷ *Fetihnâme-i Cezîre-i Mora*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3655/4, vr. 48a-56a.

¹⁸ BOA, A.DVNS.NMH.d., nr. 6, s. 352-362.

¹⁹ *Fihrisü'l-Mahtûtâtî'l-Türkiyyeti'l-'Osmâniyye*, Kahire 1990, c. III, s. 178.

²⁰ K. V. Zettersteen, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*, Uppsala 1935, c. II, nr. 705, s. 103.

nûr-ı ‘Osmânîlerinden hıdmet-i sefâret ile irsâl buyurulmağın...’’²¹. Zikredilen yazmanın ilgili kısmı Mora Fetihnâmesi değil de İran Şahı nezdinde Osmanlı elçisi olarak giden sefirle gönderilmiş fetihnâmeden haber veren bir tür resmî mektup gibi değerlendirilmelidir.

Bu çalışmada yayınladığımız fetihnâme, Allah’a (c.c.) hamd, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) vasıflarına övgü ile cihat etmenin fazilet ve faydalarına işaret eden cümlelerinin yer aldığı Arapça bir girişle başlamaktadır. Dönemin İran hükümdarını metheden elkâb sıralandıktan sonra, hükümdarın ismi (Şah Hüseyin) ve kendisine yapılan dua cümlesi yer almaktadır. Daha sonra Allah’ın (c.c.) yeryüzünde bir halife yaratacağı ayetine (Bakara, II/30) atıfla bu görevin Osmanlı sultanlarına bahşedildiği ve onların Allah’ın adaletle hükmedilmesine dair emirleri (Sa’d, XXXVIII/26; Hadîd, LVII/25) doğrultusunda hareket ederek neticede büyük bir saltanata mazhar oldukları ifade edilmektedir. Akabinde yeryüzünde küfrü ve şirki yayıp, insanlara zulmedenlere karşı gaza ve cihadın gerekliliği tekrar vurgulanarak, yapılan anlaşmayı ihlal eden Venedikliler üzerine 1715 yılında sefer açıldığı belirtilmektedir. Padişahın bizzat orduyla birlikte Edirne’ye gelişi ve kırk binden fazla askerin ve donanmanın savaş için sevk edildiği, orduya serdariekrem olarak veziriazamın tayin edildiği açıklanarak savaş safahatına girilmektedir. Bu kısımda fethedilen yerler anlatılırken özellikle Anabolu Kalesi kuşatmasına daha fazla yer ayrıldığı görülmektedir. Sefer sürecinin anlatıldığı bu kısımdan sonra, fethedilen yerler özet bir şekilde yeniden zikredilmiştir. Tüm bunların Allah’ın bir lütfu olduğu vurgulanmış, bu fethin ilanını bildirmek için devlet görevlisi Yusuf’un vazifelendirildiği ifade edilmiştir. Dua ibareleri ve tarih kaydıyla fetihnâme sonlanmaktadır. Fetihnâme sûreti Şubat 1716 (Evâsıt-ı Safer 1128) tarihlidir.

Fetihnâmenin dili genel olarak ağırdır. Savaş safahatının anlatıldığı yerler diğer kısımlara göre daha sadedir. Metin akışı içinde, geçen konuya uygun ayetler seçilerek yerleştirilmiştir. Ayrıca hadis ve kelimeler de kullanılmıştır. Fetihnâmelerde bulunması gereken rükünler dikkate alındığında²², bu rükünlerin hemen tamamının neşrettiğimiz fetihnâme sûretinde bulunduğu görülmektedir.

1715 Mora’nın fethi ile ilgili diğer kaynaklarla karşılaştırıldığında, fetihnâmenin zikredilen seferin oldukça güzel bir özeti olduğu tespit edilmektedir. Raşid, *Târih*’inde bu seferi detaylı olarak anlattığından, fetihnâmeyi yazarken adeta *Târih*’indeki bu bölümü özetlemiştir. Bu tip fetihnâmeler bir mukayeseye tâbi tutulduğunda, resmi belge olması sebebiyle ortak bazı bölüm ve elkablar içermelerine rağmen, olayları anlatış tarzları açısından müelliflerinin üslubunu yansıttığı görülmektedir. Ayrıca fetihnâmelerin hacimlerinde de farklılıklar

²¹ Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi (Uppsala Universitetsbibliotek), nr. O_Nov_627, vr. 47b.

²² Fetihnâmelerde yer alan rükünler için bk. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Ankara 2013, s. 159.

bulunmaktadır. Örneğin 1667-1669 yılları arasında yaklaşık iki buçuk sene süren Kandiye kuşatmasına ait fetihnâmeye kıyasla²³, sadece bir sefer dönemi içinde neticelenen 1715'teki Mora'nın istidirdâdına dair kaleme alınmış olan bu fetihnâme daha uzundur.

Neşre hazırladığımız metin için basit bir transkripsiyon usûlü takip edilmiştir. Türkçe kelimelerde uzatma işareti kullanılmamıştır. Türkçe kelimelerin sonlarındaki b / p, c / ç olarak yazılmıştır. Hemze, (') işareti ile simgelenmiştir. Arapça ve Farsça kelimelerde yer alan uzun sesliler â, î, û şeklinde, yine Arapça ve Farsça kelimelerde Gayn'dan (ğ) ve Kaf'dan (ک) sonra gelen uzun sesliler ise â, î, û şeklinde gösterilmiştir. Ayn (ع) harfi (') işareti ile gösterilmiştir. Arapça tamlama ve terkiplerde kelimeler arasındaki geçişler (') işareti ile gösterilmiştir. Metinde zikredilmesi gerekli olup da yazılmamış ifadeler köşeli parantez [] içerisinde, fazlalık arzeden ibare ve kelimeler < > işareti içerisinde kaydedilmiştir. Metnin daha iyi anlaşılması için nokta, virgül gibi birtakım noktalama işaretleri tarafımızdan ilave edilmiştir. Ayetler, hadis ve kelimeler kibarların transkribe yazımları metinde gösterilmiş; orijinal halleri ve anlamları ise tespit edilen kaynak ve araştırmalara da işaret edilerek dipnotlarda verilmiştir. Metinde geçen hicri tarihlerin miladi karşılıklarına dipnotlarda işaret edilmeye çalışılmıştır. Yer adları ise italik olarak kaydedilmiştir. Transkripsiyon yapılırken metnin imlasına sadık kalınmıştır.

Sonuç

İslam ve Türk devletlerinde fethedilen beldeleri, düşmana karşı kazanılan başarıları haber veren mektup ve fermanlara genel olarak fetihnâme denilmektedir. Bu çalışmada metin neşrini verdiğimiz fetihnâme, Mora'nın 1715 yılında istidirdâdını haber vermek üzere İran Şahı'na gönderilmiştir. Raşid Mehmed Efendi tarafından kaleme alınmıştır. Raşid'in yazdığı bu fetihnâme dolayısıyla 80.000 akçe bahşiş aldığı arşiv belgesiyle ortaya çıkarılmıştır. Fetihnâmenin iki nüshası tespit edilmiş, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 6 numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri içerisinde yer alan Şubat 1716 tarihli nüsha neşredilmiştir. İsveç, Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi'nde bir münşeat içinde yer alan eserin ise katalogda belirtildiğinin aksine, neşrettiğimiz fetihnâmenin bir nüshası olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca yapılan çalışmada Raşid'in hayatına dair şimdiye kadar bilinenlerin yanında azda olsa yeni bilgiler tespit edilmiştir.

Mora'nın yeniden fethi üzerine kaleme alınan fetihname, 1715 Mora seferinin oldukça güzel bir özeti konumundadır. Diplomatik açıdan fetihnâmelerde bulunması gereken rükünlerin hemen tamamı bulunmaktadır. Fetihnâme, özellikle sefer seyrinin netleştirilmesi açısından ön plana çıkmaktadır.

²³ Bk. 8. dipnot.

MORA FETİHNÂMESİ METNİ

[352] Taraf-ı hümâyûn-ı Şehriyârî'den Şâh-ı 'Acem'e gönderilan Fetih-nâme-i hümâyûn sûretidir

Hamden li-men celle zâtühû 'an-vasmeti şevâ'ibi'l-eşbâhi ve'l-endâd, ve tevâlâ sultânühû 'ale'l-'avâlimi mine'l-âzâli ile'l-âbâdi. Fe-hüve'l-evvelü ve'l-âhıru minhü'l-mebdâ'ü ve ileyhi'l-me'âdi, 'alâ en-medde zillene'z-zalile 'alâ mefârıkı erbâbi'l-itâ'ati ve'l-inkiyâdi ve hadde seyfene'l-saykale li-a'nâkı ashâbi'l-bağ-yi ve'l-fesâdi ve elzeme nibâlenâ kısıyye'l-isâbeti ve's-sedâdi ve ebrame nisâlenâ fi-ehdâfi'l-hazmi ve'r-reşâdi, savnen li'l-bilâdi ve 'avnen li'l-'ibâdi, münzü mâ elfeyne'l-'akle atyabe 'ayşin ve 'ahidne'l-'adle ağlebe ceyšin, haysü lem-nezel sâri-fe'l-cehdi ile'l-cihâdi ve kâsıra'l-vekdi 'alâ iftitâhi'l-ağvâri ve'l-encâdi. Fe-beleğnâ mine'l-ahkâmi mebleğan leyse fihi müstezâdüin ve lâ yeşînü beyâza gurretihî sevâdüin. Fe'ttese'a bi-nâ nitâku hâzihî'l-ümmeti ve hada 'atı'r-rikâbü li-emrine'l-kâfilî li'nkişâfi'l-ğummeti. Li-enne sanî'anâ mü'zinün bi-hayye 'ale'l-felâh'i ve bâsitun 'alâ müktenifihâ cenâhe'n-necâhi. Sümmes-salavâtü 'alâ Rasûlih's-seyyidi'l-eyyidi'l-mehdiyyi'l-hâdi, el-müzevvedi min-hasâyisi ni'ami Rabbihî bi-akva'z-zâdi ve'l-mü'eyyedi bi'ş-şer'îl-kavîmi's-sermediyyi'l-mihâdi, ellezî i'tezaretî'l-bihâru fi vasfî nebâheti kadrihî bi-nefâdi'l-midâdi ve 'alâ âlihî ve ashâbihî ve ahfâdihî'l-emcâdi, ellezîne yefüzü bi'l-münâ yevme't-tenâdi men'ittehaze meveddetehüm ühbeten ve 'uddeten li'l-me'âdi²⁴.

²⁴ حَمْدًا لِمَنْ جَلَّ ذَاتُهُ عَنِ وَصْمَةِ شَوَائِبِ الْأَشْبَاهِ وَالْأَنْدَادِ وَتَوَالَى سُلْطَانُهُ عَلَى الْعَوَالِمِ مِنَ الْأَزَالِ إِلَى الْآبَادِ فَهُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ مِنْهُ الْمَبْدَاءُ وَالنَّيْبُ الْمَعَادِ عَلَى أَنْ مَدَّ ظِلْمَنَا الظَّلِيلِ عَلَى مَفَارِقِ أَرْتَابِ الْإِطَاعَةِ وَالْإِتْقَانِ وَحَدَّ سَيْفَنَا الصَّيْهَلِ لِإِغْتِنَاقِ أَصْحَابِ الْبَغْيِ وَالْقَسَادِ وَالرِّمِّ نَبَاتَنَا قَيْسِي الْإِصَابَةِ وَالسَّنَادِ وَالرِّمِّ نَبَاتَنَا فِي أَهْدَافِ الْحُرْمِ وَالرِّشَادِ صَوْنًا لِلْبِلَادِ وَعَوْنًا لِلْعِيَادِ مِنْذُ مَا أَلْفَيْتُمَا الْعَمَلِ أَطْيَبَ عَيْشٍ وَعَهْدَنَا الْعَدْلَ أَغْلَبَ حَيْشٍ حَيْثُ لَمْ تَزَلْ صَارِفَ الْجُهْدِ إِلَى الْمَجَاهِدِ وَقَاصِرَ التَّوَكُّدِ عَلَى الْفَتْحِ الْأَغْوَارِ وَالْأَنْجَادِ فَتَبَلَّغْنَا مِنَ الْأَحْكَامِ مَبْلَغًا لَيْسَ فِيهِ مُسْتَرَادٌ وَلَا يَشِيءُ بِيَاضِ غُرْبِهِ سَوَادٌ فَاتَّسَعَ بِنَا نِطَاقُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَخَضَعَتِ الرَّقَابُ لِأَمْرِنَا الْكَافِلِ لِإِنْكِشَافِ الْعُمَّةِ لِأَنَّ صَنِيْعِنَا مُؤَزَّنٌ بِحَيِّ عَلَى الْفَلَاحِ وَبَاسِطٌ عَلَى مُكْتَفِيهَا خِنَاحِ النَّجَاحِ ثُمَّ الصَّلَوةُ عَلَى رَسُولِهِ السَّيِّدِ الْأَكْبَرِ الْمُهَيَّبِ الْهَادِ، الْمُنَزَّودِ مِنْ خِصَابِ نِعَمٍ رَبِّهِ بِأَقْوَا الرِّزَادِ وَالْمُؤَيَّدِ بِالشَّرْعِ الْقَوِيمِ السَّرْمَدِيِّ الْمَجَاهِدِ الَّذِي إِغْتَدَرَتِ الْبِحَارُ فِي وَصْفِ تَبَاهِهِ قَدْرِهِ بِنَفَادِ الْمَبْدَادِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَخْفَادِهِ الْأَنْجَادِ الَّذِينَ يُغَوَّرُ بِالْحَيِّ يَوْمَ النَّشَادِ مَنْ أَخَذَ مَوَدَّتَهُمْ

Her türlü ortaklar ve sonradan yaratılmışlara olan benzerliklerin getirdiği kusur ve noksanlıklardan zatı münezzehten, âlemlerin üzerindeki güç ve kudreti ezelden ebede kadar daim olana [Allah (c.c.)] hamdolsun. O, evvel ve ahirdir, başlangıç O'nunladır ve [her şey] O'na dönecektir. O, itaat eden ve boyun eğen zatların başları üzerinde bizim [kuvvet ve kudret] gölgemizi genişletti ve bizim kılıcımızı zalimler ve fesatçılar için [onların cezalandırılması için] biletti. Oklarımızı hedefine varacak yaylara yerleştirdi ve şehirleri koruyup Allah'ın (c.c.) kullarına yardımcı olarak temrenlerimizi basiret ve feraset gayeleri içinde düzeltip biletti. En güzel hayat olan akıllı ve en muzaffer ordu olan adaleti bulduğumuzdan beri gayreti cihada sarfetmeye ve yüksek platolar ile derinliklerdeki yerleri fethetme üzerine niyetleri hasreylemeye devam ettik. Öyle muhteşem

Emmâ-ba'dü, Vâlâ-hazret, Sâmi-rütbet, Gerdûn-bestat, Kamer-tal'at, 'Utârid-fitnat, Nâhîd-işret, Hûrşîd-hil'at, Behrâm-savlet, Bercîs-menzilet, Keyvân-rif'at, Serîr-ârâ-yı taht-gâgh-ı 'Acem, Revnak-efzâ-yı memâlik-i Cem, Mesned-nişîn-i iklîm-i Îrân, Kâm-bahşâ-yı kâm-rân, Fermân-fermâ-yı Fâris ü Horasân, Kâşâne-firûz-i hitta-i kâşân, Bâlâ-mekân-ı evreng-i dârâyî, vâlâ-nişân-ı serîr-i memleket-ârâyî, zînet-bahş-ı dîhîm ü gâh, zîbende-i müttekâ-yı 'izz ü câh, Şâh Hüseyin-i mu'allâ-dest-gâh *veffekahüllahü li-mâ yühîbbühü ve yerzâhü*²⁵, savb-ı me'âlî-penâhlarına tebâşîr-i sabâhu'l-hayr-ı sıdk-ı nefes, ellezî lem-yezel meşrikan mâ-te'âkabe'l-fecrû ve'l-ğales, vesâtat-ı berîd-i huçeste-nüvîd, sabâ-yı gonçe-güşây ile ithâf u ihdâ kılınmak hılâlinde tâ'ir-i evc-gâh-ı âsumân-ı 'akl ü idrâk olan zihn-i derrâk ve tab'-ı çâlâklarına müstevfi'-i nâdire-perdâz-ı dîvân-ı i'zâz, sebt-i mecelle-i ihlâs olan menşûr-ı hâl-i hakîkat-me'âli bu temhîd-i bedf' üzere neşr ü ibrâz eder ki, çünkü Cenâb-ı hallâk 'ale'l-ıtlâk kemâl-i 'inâyet-i ezeliyye ve nihâyet-i mevhîbet-i lem-yezeliyyesinden bi'l-irsi ve'l-istihkâk cenâb-ı Hılâfet-me'âbımız dîhîm-i şeref-tîrâz-ı "*İnnâ ce'alnâke halîfeten fi'l-arzi*"²⁶ ile pîrâye-bahş-ı mesned-i iktidâr ve zât-ı Saltanat-nisâbımız "*Fe'lhküm beyne'n-nâsi bi'l-'adli*"²⁷ [353] fermân-ı mütehattimü'l-iz'ânı üzere tesdîd-i umûr-ı <ve> mehâmm-ı enâm ve teşyîd-i sügür-ı mülk-i İslâm'a tevfiik ü ikdâr edüp, zât-ı kirâmî-i Husrevânemizi masdar-ı hassân-ı mesâ'î vü me'âsir ve nâm-ı nâmî-i İskenderânemizi pîrâye-i vücûh-ı denânîr ve zîver-ı ru'ûs-i menâbir etmekle, neyyir-i cihân-efrûz Hılâfetimizi şârık-ı meşârik-ı übbehet ü ikbâl ve hûrşîd-i şî'â'-endûz Saltanatımız tâli'-i metâli'-i 'azamet ü iclâl eyledi. Binâ'en-'alâ-zâlik cenâb-ı Hılâfet-me'âbımız dahi delâlet-i 'akl ü reşâd ve hidâyet-i rüşd ü sedâd ile kudret ü miknet-i Saltanat'ı âlet-i tereffüh ü tena'um 'add etmeyüp,

nizamlara [iktidar, güç] ulaştık ki, içerisinde ne bir fazlalık vardır ne de onun alınıdaki aklığa bir kara leke halel getirebilir. Bu ümmetin sınırları bizimle genişledi. Karanlığın örtüsünü açma [ortadan kaldırma] teminatı veren otoritemize insanlar boyun eğdi. Bizim gayretimiz 'Haydi kurtuluşa'yı duyuran olmak ve tüm yönleriyle kurtuluşun yolunu açan olmaktır. Salât ve selam âlemlerin efendisi ve hidayet rehberi, Rabbi'nin nimetleriyle en güzel hususiyetleri donanmış ve kıyamete kadar en doğru olan Şeriat'ı teyit eden Allah Resulü'nün üzerine olsun. Öyleki denizler mürekkepleri tükenmek suretiyle onun şanını açıkça tavsif etmekte özür beyan ettiler. Her türlü övgü o Rasulün şerefli ailesine, ashabına ve torunlarına olsun ki, kıyamet günü için hazırlanarak onların dostluklarını kazanmış kimselerle birlikte ahiret gününün mutlu sonuna ulaşacaklardır" anlamına gelen Arapça hamdele ve salvele cümleleridir.

²⁵ "وَقَدْ أَحَبَّهُ اللَّهُ لِمَا يُحِبُّهُ وَ يَرْضَاهُ" = Allah sevdiği ve razı olduğu şeylerde [O'nu] muvaffak kılsın" anlamına gelen Arapça bir dua cümlesidir.

²⁶ "إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ" = Muhakkakki ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" anlamına gelen bu cümle Bakara II/30. ayetin orta kısmından alıntılanmıştır.

²⁷ "فَأَحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ" = İnsanlar arasında adaletle hükmet" anlamına gelen bu cümlede Sa'd XXXVI-II/26. ayette geçen "فَأَحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ" = İnsanlar arasında hakkaniyetle hükmet" ibaresindeki "حق" kelimesinde değişiklik yapılarak, ilgili ayete işaret vardır.

ta‘mîr-i bilâd ve terfîh-i ‘ibâd ile tanzîm-i umûr-ı dîn ü düvel ve teşhîz-i süyûf-ı gazâ vü cihâd ile te‘mîn-i hudûd-ı mülk ü milel için “*Ve enzelnâ me‘ahümü'l-kitâbe ve'l-mîzâne li-yekûme'n-nâsü bi'l-kıstı*”²⁸ medlûlunca sâye-bân-ı âsâyîş-i zemân-ı emânımızda istizlâl üzere olan ‘amme-i halâyıka rıfk u muvâsât-ı “*Ve enzelnâ'l-hadîde fîhi be'sün şedîdün*”²⁹ muktezâsınca ‘abede-i ‘inde-i evsân ü asnâm üzerlerine “*Kâtîlu'l-müşrikîne kâffeten*”³⁰ şimşîr-i niyâm-intikâmını sell ü tecrîd ile i‘lâ’-i kelime-i tevhîd mühimmâtına hasr-ı eczâ’-i evkât edüp, himmet-i ‘aliyye-i Husrevânemiz şîrzime-i müşrikîni, “*Eynemâ kânû*”³¹, kahr u tedmîr ve zulmet-âbâd-ı küfr ü şîrk olan bikâ‘ u ribâ‘ı mişkât-i şe‘âyir-i İslâm ile tenvîre masrûf olduğu ecilden, hâlâ irtikâb-ı tavr-ı redî-yi ‘utüvv ü istikbâr ve ‘ahd-i ma‘kûdı nakz u ihkâr eden Venedik keferesi üzerine bin yüz yigirmi yedi senesinde sefer-i hümâyûnumuz muhakkak olmağla, vüzerâ ve ümerâ ve mîr-i mîrân ve Dergâh-ı mu‘allâmız yeniçerileri ve Sipâh ve Silahdâr ve Cebeci ve Topçu ve Rumili ve Anadolu ve ba‘zı eyâletlerin zu‘amâ ve erbâb-ı timârının südde-i şevket-me‘âb-ı Husrevânemize cem‘ ü ihtîşâdları için taraf taraf evâmir-i vâcibü'l-ittibâ‘ımız irsâl ve ‘avn ü inâyet-i Kird-gârî’ye tevekkül ve bevâhir-i mu‘cizât-ı Server-i kâ’inât-ı ‘aleyhi esna’t-tahiyâta tevessül birle, sene-i mezbûre şehr-i Rebî‘ülevvelî’nin sekizinci günü³² a‘lâm-ı zafer-medârımıza ruhsat-ı ihtizâz u ikbâl gösterüp, şîrân-ı ceng-cû-yı âhenîn-kabâ ve dilrân-ı peleng-hûy-i memâlik-güşâ ve müberizân-ı tâzî-yi süvâr-ı hasm-ı şikârımız ile berrân-ı yümn-i iktirânda *Âsitâne*-i sa‘âdet-medârımızdan hareket ve şevket ü iclâl ile dâru'l-meymene-i *Edirne*’de nasb-ı otâk-ı gerdûn-nitâk[a] ferr ü şevket buyurduğumuzda, sügür-ı hasîne-i İslâmiyye’nin bu sene havâlîsinde hudûd-ı düşmen-i dîn ile ittisâl üzere olan taraflarını keyd ü mekr-i küffârdan hıfz u hirâset ile şeml-i düşmen-i dîni teştît ü tedbîr için [354] ecnâs-ı ‘asâkir-ı zafer-mezâhirimizden kırk binden mütecâviz ‘asker ol cânibe gönderilüp, mühimmât-ı ceng ü peygâr ve edavât-ı lâzime-i kâr-zâr ile mücehhez ü meşhûn olan Donanma-yi hümâyûn-ı nusrat-makrûnumuz bâd-bân-güşâ-yı “*B’ismillâhi mecrêhê*”³³ olarak savb u maksûda tesyîr ettirdiğimden sonra, bi'l-fi‘l Vezîria‘zamımız olup, ‘unfuvân-ı

²⁸ “ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ” = Ve beraberlerinde kitabı ve mizânı (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler” anlamına gelen bu cümle, Hadîd, LVII/25. ayetin orta kısmından alınmıştır.

²⁹ “ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ ” = Biz demiri de indirdik ki, onda büyük bir kuvvet (güç) vardır” anlamına gelen bu cümle, Hadîd, LVII/25. ayetin orta kısmından alınmıştır.

³⁰ “ فَاتَّبِعُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً ” = Müşriklere karşı topyekûn savaşın” anlamına gelen bu cümle Tevbe, IX/36. ayetin orta kısmından alınmıştır.

³¹ “ أَيْنَمَا كَانُوا ” = Nerede olurlarsa olsunlar!” anlamına gelen bu cümlede “ أَيْنَمَا كَانُوا ” = Nerede olursanız olun ölüm sizi yakalar, sarp ve sağlam kalelerde olursanız bile!” şeklinde başlayan Nisâ, IV/78. ayete bir telmîh vardır.

³² 8 Rebî‘ülevvel 1127 = 14 Mart 1715 Perşembe.

³³ “ بِسْمِ اللَّهِ جُرَيْهًا ” = O’nun yürümesi Allah’ın adıyladır” anlamına gelen bu cümle, Hûd, XI/41. ayetin orta kısmından alınmıştır.

şebâbindan berü harem-i melâ'ik-mahrem-i Husrevânemizde terbîti enzâr-ı 'aliyye-i inâyet-i Pâdişâhânemiz ile feyz-yâb-ı neşv ü nemâ ve kemâl-i sıdk u ihlâs ve nihâyet-i 'ubûdiyyet ü ihtisâs ile istihsâl-i rızâ-yı hümâyûnumuzda sâ'î-i hüsn-i mesâ'î olmağla, engüşt-nümâ olan düstûr-ı ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-'âlem, nâzım-ı menâzımü'l-ümem, el-gâzî fi-sebîlillâh, el-mücâhid li-vechillâh, dâmâd-ı şecâ'at-nihâdım, cemîlü'l-i'tizâdımız 'Ali Paşa *edâmallâhu te'âlâ iclâlehü ve zâ'afe iktidârahü ve ikbâlehü*³⁴yu berren ve bahran [ve] 'umûmen 'asâkir-i mevfûre-i mansûremiz üzerlerine Serdâr-ı efham ve Sipeh-sâlâr-ı a'zam nasb ü ta'yîn ve savb-ı maksûda sebku takaddümü savâb-dîd[e]-i re'y-i hümâyûnumuz olmağın ve "*Estâ'inü billâhi v'asbirû*"³⁵ fehvâ-yı sa'âdet-ihativâsı üzere âyet-i sabr u sebâtı telkîn edüp, muhayyem-i 'izz ü ikbâlîmiz olan dârü'n-nasri *Edirne*'tü'l-mahmiyyeden ilerü irsâl ve bi'z-zât cenâb-ı Hılâfet-simâtımız dahi yümn ü yüsri gibi kafadâr olarak, vüfûr-ı 'azamet ü iclâl ile tahrîk-i râyet-i zafer-âyet-i 'izz ü ikbâl ettiğimiz hılâlde Serdâr-ı nusrat-şî'ârımız tayy-i merâhil ve kat'-ı menâzil ederek *İstefe* sahrâsına nasb-ı hıyâm-ı nüzûl eyledikde, 'asâkir-i mansûremiz kesret ü vefretine binâ'en, tenbîh-i hümâyûn-ı isâbet-makrûnumuz üzere *Mora Cezîresi*'ne iki koldan hücum olunmak için *Balyabadra* kurbunda vâki' *Mora Kasteli* üzerine mükemmel ü müstevfî top ve humbara ve sâ'ir edevât-ı harb u kitâl ile kırk binden mütecâviz 'asker ifrâz u irsâl ve kastel-i mezbûrun karşusunda vâki' *İnebahtı* kurbünde eyyâm-ı mutârekede tahrîb olunan kastelden dahi düşmen-i dîni tazyîk ve sefâyin-i menhûselerin *İnebahtı Körfezi*'ne mürûr u 'ubûrdan men' için on iki bin mikdârı 'asker dahi karşı *İnebahtı Kasteli*'ne ta'yîn ü irsâl eyledikten sonra, Serdâr-ı zafer-medârımız kendüsü dahi yanında olan cüyûş-ı deryâ-hurûşumuz ile *İstefe* sahrâsından hareket ve mâh-ı Cumâdelâhıra'nın yigirmi üçüncü günü³⁶ müntehâ-yı serhadd-i İslâm olan *Gördüs Boğazı* ta'bîr olunur mazîkdan *Mora Cezîresi* içine dühûl eyleyüp, [355] zikr olunan *Gördüs Kal'ası* kemâl-i hasânet ü rasânetinden kat'-ı nazar *İnebahtı* ve *Atina* körfezlerinin müntehâsı ve *Mora Cezîresi*'nin hudûd-ı memâlik-i mahrûsemiz ile mültekâsı olup, cezîre-i mezbûreye tevârüd edecek zehâyir ve 'asâkir-i İslâmiyye'nin mürûr u 'ubûrları fekat kal'a-i mezbûrenin güzer-gâhına münhasır ve edevât-ı harb u kitâl ve düşmen-i ceng-cû-yı dalâlet-me'âl ile meşhûn bir hısn-ı hasîn olup, verâ'ü'z-zahr terk olunması niçe hatârât-ı 'azîmeyi müştemil olduğu zâhir olmağla, 'avn-i İzed-müte'âle vüsûk u ittikâl birle muhâsarâsına karâr verilüp, ancak kal'a-i mezbûre cibâl-i sâ'ireden munfasıl u münferid ve hazîzinden firâzına dek mertebe-i irtifâ'ı resâ'î-yi kemend-i nigâhdan berter sahire-i sammâ üzerinde vâki' olmağla, etrâf-ı erba'asında kapısı önünden gayri mahalden

³⁴ "اللَّهُ تَعَالَى إِيَّاكَ وَ ضَاعَتْ إِتِدَارَةٌ وَإِقْبَالَةٌ" = Allah (c.c.), O'nun kuvvetini devamlı kılsın ve kuvvet ve bahtını da kat kat artırsın" anlamına gelen Arapça bir dua cümlesidir.

³⁵ "أَسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا" = Allah'tan yardım isteyin ve sabredin" anlamına gelen bu cümle, A'râf, VII/128. ayetin orta kısmından alınmıştır.

³⁶ 23 Cumâdelâhır 1127 = 26 Haziran 1715 Çarşamba.

metris alınmak bir vechile mümkün olmayup ve cevânib-i sâ'iresinden zafer-yâb hücûm olmak mutasavver olmadığı düşmen-i dînin dahi ma'lûmı olmak hasebiyle, melâ'în-i hâsirîn kuvvet-i bâzû-yı iktidârların mahall-i mezbûra masrûf ve handek ve şaranpo ve lağımlar ve sâ'ir esnâf-ı sanâyi'-i harbiyye tertibi ile 'inân-ı dâ'iyeyi muhârebeyi mevzi'-i ma'hûda ma'tûf kılup, ancak guzât-ı zafer-simât müteşebbis-i hablü'l-metîn-i "*Ve me'n-nasru illâ min- 'indillâhi*"³⁷ olarak mahall-i mezbûrdan metrisler almağa mübâşeret ve melâ'în-i müşrikîni dehşet-endâz-ı "*Fî-hi zulümâtün ve ra'dûn ve berkun*"³⁸ olan top ve tüfeng ve humbaralar ile tazyîka mübâderet etdikleri gibi, derûn-ı kal'ada olan Venediklüler müteşebbis-i ezyâl-i 'afv ü emân olmak istedikçe ma'an tahassun eden havane-i re'âya-yı şekâvet-pîşe dâmen-gîr-i mümâne'at ve Venediklü'yi ceng ü harbe tahrîz ile pâ-ber-câ-yı merkez-i hıyânet olduklarından nâşî, birkaç gün müdâvele-i edevât-ı ceng ü cidâl ve münâvele-i âlât-ı harb u kıtâlden sonra, cân-siperân-ı meydân-ı megâzî olan gâzî kullarımız hurûş-ı lücce-i hamiyetlerine binâ'en, Serdâr-ı ekremimiz tarafından her fırkaya ta'yîn-i mevâzı'-ı hücûm olduğu haber-i dehşet-eserin Venediklü'den derûn-ı kal'ada olan şeyâtîn-i arz istirâk etdikde, in'idâm-ı tâkat-ı mukâvemeden nâşî istîmân etmeleriyle, tugât-ı re'âyadan ancak Venediklü'ye müsâ'ade vü irfâk ve zıkr olunan *Gördüs Kal'ası* bu tarîkiyle memâlik-i 'aliyye-i Mülûkânemize zamm u ilhâk olunup, ol havâli hâr-ı dâmen-i emn-i mü'münin olan düşmen-i dînden tanzîf ü tehzîb ve iktizâ eden hafaza vü hurrâsi ta'yîn ü tertîb olunduktan sonra, *Gördüs* altından dahi tahrîk-i livâ'-i nehzat ve *Anaboli* tarafına sevk-i 'inân-ı 'azîmet olunduktan, hılâl-ı râhda vâki' ve *Anaboli*'ye tahmînen iki sa'ât mesâfe olan *Arhos Kal'ası* keferesi [356] kevkebe-i mevkib-i satvet-şî'âr ve debdebe-i ketîbe-i şevket-disârımızın peyâm-ı dehşet-fercâm teveccühlerin gûş etdikleri sa'ât "*Ke'ennehüm humurun müstenfiratin. Ferrat min kasveratin*"³⁹ kal'a ve varoşunu tahliye vü firâr ve kal'a-i mezbûre dahi bî-dağdağ-ı ceng ü cidâl zamîme-i memâlik-i cenâb-ı muhalledü'l-ikbâlimiz kılındıktan sonra, *Anaboli Kal'ası* altına varulup nüzûl olunduktan, kal'a-i mezbûre *Mora Cezîresi*'nin kürsî-i memleketi ve mukaddemâ yed-i İslâm'dan intizâ'ı mahalinde bulunduğu hâletden ziyâde teşyîd ü tarsîn ve sunûf-ı hiyel-i harbiyye ibdâ'ıyla terfî' ü tahsîn olunmada melâ'în-i hâsirîn otuz seneden berü bezl-i emvâl [ü] evkât edüp, cevânib-i selâsesi deryâ ve taraf-ı râbî'i iki kat handek-i düşvâr-güzâr ile muhât ve üzerinde havâle olan *Palamuta* nâm cebel-i şâmihun üzerinde ihtirâ' etdikleri yedi 'aded metîn ü müstahkem tabyaların bürûc-i sa'bu'l-'urûcuna su'ûd u irtikâ emr-i düşvâr ve menâ'at ü metânetde her biri bir hısn-ı üstüvâr olup,

³⁷ “ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ = Yardım ve zafer ancak Allah'ın katındadır” anlamına gelen bu cümle, Âl-i İmrân, III/126. ayetin orta kısmından alınmıştır.

³⁸ “ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَّرَعْدٌ وَنَرٌّ = Onun (gökyüzünün) içinde gök gürültüsü ve şimşek vardır” anlamına gelen bu cümle, Bakara, II/19. ayetin orta kısmından alınmıştır.

³⁹ “ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ = Onlar sanki aslandan kaçan yaban eşekleridirler” anlamına gelen bu cümleler, Müddesir, LXXIV/51-52. ayetlerinden alınmıştır.

gösterdikleri sanâyi'-i hıred-fırîb-i harbiyyeleri muhayyir-i 'ukûl iken nesîm-i beşâret-şemîm-i "*Kâtîlûhüm yu'azzibhümullâhü bi-eydiküm ve yuhzihim ve yensurküm 'aleyhim ve yeşfi sudûra kavmin mü'mininin*"⁴⁰ guzât-ı muvahhidîn kullarımızın bahr-i zehhâr-ı gayret ü hamiyetlerin cûş ü hurûşa getürüp, iki koldan metrisler alınmak münâsib görülmekle, Sipeh-sâlâr-ı gayret-şi'ârımız dahi 'askeri iki sınıf edüp, bir kolda olan esnâf-ı cünûd-ı vâfiremizi *Palamuta* tabyaları üzerinden ve bir kolda olan cüyûş-ı mütekâsiremizi asıl *Anaboli Kal'ası*'nın kapısı önünden metrisler almak için tertîb ü ta'yîn "*Ve câhidû fi sebîlillâhi*"⁴¹, "*Hakka cihâdihî*"⁴² medlûlunu cümlesine tenbîh ü telkîn etdiğinde, *Palamuta* tarafından metrisler alınacak mahall gâyet seng-lâh olmağla, tîşe-i merdân-ı Ferhâd-pîşe ile bir hatve yer hafretmek mutasavver değil iken dilîrân-ı ecnâd-ı samîmül-ictihâdımız "*Kul len-yusîbenâ illâ mâ-ketebellâhu le-nâ*"⁴³ fehvâ-yı celâdet-fermâsı üzere birbirlerin teşcî' u igrâ ederek, birer seng-pâreye i'tizâd ile müsta'inen-billâh top ve tüfeng ve sâ'ir edevât-ı harb ü ceng i'mâline mübâşeret ve ertesi gün açıktan hücum ile hamle-i vâhidede üç 'aded tabyaların zabt edüp, lâkin kefare-i hâk-sârın mecma'ı olan büyük tabya cümlesinden metîn ü müstahkem ve rasânet ü metânetinden nâşî atılan top ve tüfeng dânelerinden lüzûm mertebesi rahne-bedîdâr ve fûrce-i hücum nümü-dâr olmamağla, lağım hafrı muktezî [357] ve temâm-ı nakb ü i'dâd olundukda, eyyâm-ı muhâsaranın sekizinci günü hafret olunan lağıma âteş verilüp, melâ'in-i müşrikîn hakkında "*Yevme yeğşâhümül-'azâbü min fevkahim ve min tahti erculihim*"⁴⁴ mü'eddâsı âşikâr olmağla, henüz mütesâ'id olan gubâr u buhâr incilâ bulmadın ve kâr-ger olacak kadar keyfiyyet-i te'sîri bâliğ-i rütbe-i yakîn olmadın 'urvetül-vüskâyı "*Elâ inne hizbellâhi hümi'l-gâlibûn*"⁴⁵ i'tisâm birle, civân-merdân-ı meydân-ı ictihâddan ba'zıları mahall-i mezbûrdan ve ba'zıları ihzâr u i'dâd olunan nerdübânlardan tabyalar üzerlerine hücum eyleyüp, düşmen-i dînin kü'ûs-ı ru'ûsları ser-şâr-ı velvele-i dehşet-fezâ-ı tabl ü kûs olarak, niçesi 'urza-i şimşîr-i tîz ve niçesi tahlîs-i ser ü cân sevda-yı muhâlî ile pey-siper-i dehlîz gürîz olmalarıyla, şüc'ân-ı guzât

⁴⁰ "فَاتِلُوهُمْ بِعَدَابَتِهِمْ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَأُخْرِهِمْ وَتَصْرُكُمُ عَلَيْهِمْ وَتَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ" = Onlarla savaşın ki, Allah sizin ellerinizle onları cezalandırsın; onları rezil etsin; sizi onlara galip kılsın ve mümin toplumun kalplerini ferahlatsın" anlamına gelen bu cümle, Tevbe, IX/14. ayetten alınmıştır.

⁴¹ "وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ" = Allah yolunda cihad ediniz" anlamına gelen bu cümle, Mâide, V/35. ayetin orta kısmından alınmıştır.

⁴² "حَقِّ جِهَادٍ" = Hakkıyla cihad edin" anlamına gelen bu cümle, Hâc, XXII/78. ayetin orta kısmından alınmıştır.

⁴³ "عَلَّامٌ لِّمَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا" = De ki: Bizim başımıza ancak, Allah'ın bizim için yazdığı şeyler gelir" anlamına gelen bu cümle, Tevbe, IX/51. ayetin baş tarafından alınmıştır.

⁴⁴ "يَوْمَ يَغْشَاهُمْ الْعَذَابَاتُ مِنْ قُدُومِهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ" = O günde azap, onları hem üstlerinden hem ayaklarının altından saracak" anlamına gelen bu cümle, Ankebût, XXIX/55. ayetin baş tarafından alınmıştır.

⁴⁵ "أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ" = İyi bilin ki, Allah'ın tarafında olanlar galip gelenlerdir" anlamına gelen bu Arapça cümle, "أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُغْلِبُونَ" = İyi bilin ki, Allah'ın tarafında olanlar kurtulaşanların ta kendileridir" (Mücâdile, LVIII/22) ayetinden mülhem olarak kaydedilmiştir.

tîğ-i sitîz-i “*Eyne'l-mefarru*”⁴⁶ ile ‘akeblerinden ayrılmayup, veche-i firâr-ı a‘dâ olan aşağı *Anaboli Kal‘ası*’na doğru “*Len-yenfe‘ukümü'l-firâru in ferartüm mine'l-mevti evi'l-katli*”⁴⁷ zemzemesiyle kâri‘-i mesâmyi‘-i müşrikîn olarak muhtelitân revân ü şitâbân olduklarında, asıl *Anaboli Kal‘ası* kapusu önünde olan sunûf-ı ‘askerden alınan metrislerde mevcûd hizebrân-bîşe-i vegâ dahi *Palamuta* metrislerinden kal‘aya hücum olunduğun görüp, ‘arak-ı hamiyet-i dilîrâneleri nâbız olmağla, anlar dahi zemzeme-i bülend-tekbîri resîde-i sipîhr-i esîr ederek mîsdâk-ı şecâ‘at-engîz-i “*Ve inne cündenâ le-hümü'l-gâlibûn*”⁴⁸ ile birbirlerinin şimşîr-i ‘adüvv-tedmîr icthâdlarına zâğ verüp, derûn-ı kal‘aya fürce-i dühûl nâ-yâb iken der ü dîvâr-ı kal‘aya sarılıp, “*Ve eyyedeküm bi-cünûdin lem-teravhâ*”⁴⁹ zümresinden meded-kârî-i cenâh-ı necâh ile bâlâ-yı burûca mukaddemce ‘urûc edenler sâ‘irlerin ıś‘âda i‘ânet ü imdâd etmekle, zîr ü bâlâdan hücum eden ‘asâkir-i fevz-me‘âsirimiz ‘adü-yı hâk-sâra tercemânî-i zebân-ı seyf ü sinân ile “*Kul inne'l-mevte'l-lezî tefîrrûne min-hü fe-innehû mülâkiküm*”⁵⁰ mefâdını iblâğ edüp, savârim-i meslûle-i guzât ile düşmen-i dîn-i felâket-rehinden kiminin dimâ‘-ı vâcîbetü'l-irâkaları ihrâk ve kimisi giriftâr-ı zencîr-i seby ü istirkâk kılınmağla, bir iki sâ‘atde gerek *Palamuta* tabyaları ve gerek *Anaboli Kal‘ası* yüz yetmiş yedi ‘aded top ve on altı hâven ve sâ‘ir mühimmât ile imâm-e-i silkül-le‘âl-i fütühât kılındıktan sonra, Serdâr-ı zafer-şi‘ârımız *Mora Cezîresi*’nin kılâ‘-ı bâkiyyesi feth ü teshîri için “*Asâ rabbüküm en yühlike ‘adüvveküm ve yestahlifeküm*”⁵¹ mî‘âd-ı beşâret-me‘âdı ile kulûb-i ‘asâkir-i mansûremizin tedmîr-i e‘âdiye olan şevk ü himmetlerin tecdîd ü te‘kîd edüp, *Anaboli* pişkâhından dahi ref‘-i hıyâm-ârâm ve *Moton* ve *Koron* ve *Avarin* taraflarına şedd-i hırâm olundukda, düşmen-i dîn-i hizlân-karîn, cünûd-ı müvahhidîn kullarımızın [358] müddet-i yesîrede ‘avn-i İlâhî ile bunca fütühât-ı celîleye muvaffak ve ânen-fe-ânen derûn-ı hamiyet-meşhûnlarında tezâyüd-i heyecân-ı şevk-ı intikâm mukarrer ü muhakkak olup, hâlâ kılâ‘-ı mezbûrenin dahi ‘inâyet-i İzed-kadîr ile feth

46 “أَيْنَ الْمَفَرِّ؟ = Kaçış nereye!?” anlamına gelen bu cümle, Kıyâmet, LXXXV/10. ayetin son kısmından alınmıştır.

47 “لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْغُرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوْ الْقَتْلِ” = (De ki) Eğer siz ölümden ya da öldürülmekten kaçırıyorsanız, kaçmak size asla fayda vermeyecektir” anlamına gelen bu cümle, Ahzâb, XXXIII/16. ayetin baş kısmından alınmıştır.

48 “وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْعَالِيُونَ” = Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir” anlamına gelen bu cümle, Sâffât, XXXVII/173. ayetten alınmıştır.

49 “وَأَيَّدَكُمْ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا” = Sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla sizi desteklemiştir” anlamına gelen bu Arapça cümle, “وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا” = Sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiştir” (Tevbe, IX/40) ayetinden mülhem olarak kaydedilmiştir.

50 “فَلَنْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ” = De ki: Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya, o mutlaka size ulaşacaktır” anlamına gelen bu cümle, Cum‘a, LXII/8. ayetin baş kısmından alınmıştır.

51 “عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عُدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ” = Umulur ki, Rabbiniz düşmanınızı helâk edecek ve sizi egemen kılacaktır” anlamına gelen bu cümle, A‘râf, VII/129. ayetin orta kısmından alınmıştır.

ü teshîrine sâk-ı gayreti teşmîr etdiklerin işidüp, ber-mûceb-i mü'eddâ-yı “*Ve kaze-fe fi-kulûbihimü'r-ru'bi*”⁵² kulûb-i kâsiyelerine tekâzâ-yı bîm ü hirâsdan nâşî, mücâhidîn-i dînin sademât-ı tâkat-şiken hücûm-i satvetlerine tâb-âver-i sabr u mukâvemet olamayacakların bilüp, *Manya*'da vâki' *Kelâfa Kal'ası'n* (=Chielafa) yetmiş üç 'aded ve *Zarnata Kal'ası'n* altmış dokuz 'aded top ile mücerred nüfûs-ı rediyelerine emân verilmek üzere taraf-ı Devlet-i 'aliyyemize teslim ve *Koron* ve *Avarin* ve *Gilomic* (غولموج = Chlemoutsi) ve *Arkadya* ve *Balyabadra* kal'aların mühimmât[ını] fi'l-cümle ile terk ve 'askerden tahliye edüp, kılâ'-ı hâliye-i mezkûrenin 'asker ve ekser mühimmâtın *Anaboli Kal'ası*'yla hem-keffe-i mîzân-ı metânêt 'add etdikleri *Moton Kal'ası*'na nakl ve âmâde-i müdâfa'a vü muhârebe oldukları 'asâkir-i gayret-mezâhirimizin vâsil-ı sîmâh-ı hamîyyetleri olmağın, “*Kâtîlu'l-lezîne yelûnekûm mine'l-küffâri*”⁵³ mübteğâsınca e'inne-i metâyâ-yı 'azîmetlerin kal'a-i mezbûre tarafına imâle ve bu def'a dahi huyûl-i tîz-tâz-ı celâdetlerin meydân-ı cân-sipârîde icâleyle fermân-ı Cihân-mutâ'imız üzere şedd-i nitâk-ı sa'y u ictihâd ve bi-'avn-i Samedânî “*Tevecceh haysü şî'te fe-inneke mansûrun*”⁵⁴ mefâdî sâ'ik-ı yek-rân-ı sıdk u sedâdımız olduğuna i'tidâd u i'timâd birle, Serdâr-ı ekremimiz müşârun ileyh ile ma'an *Moton Kal'ası* altına varup, me'mûr oldukları üzere metrisler almağa müsâra'at ve “*Ke'ennhüm bünyânün marsûsun*”⁵⁵ düşmen-i dîn ile kadem-sebât üzere muhârebeye mübâderet eylediklerinden sonra, dûr u dirâz i'mâl-i tob u tûfeng ile temâdî-i 'inâd ve tasabbur-ı e'âdiye bâ'is olmak cevâz-dâde-i himmet-i merdâneleri olmamağla, eyyâm-ı muhâsaranın beşinci günü vâr kuvveti bâzû-yı hamîyyet-i dilîrâneye getirüp, sît ü sadâ-yı insilâl-i şimşîri dem-sâz-ı zemzeme-i tekbîr ederek bî-muhâbâ şîrâne hücûm etmeleriyle, kal'a-i mezbûre dahi bu vech üzere 'anveten feth ü teshîr olunduğu hılâlde mukaddemâ fermân-ı hümâyûnumuz ile *İstefe*'den *Mora Kasteli* muhâsarasına ifrâz u ta'yîn olunan 'asker-i nusrat-güster [359] dahi varup, kal'a-i mezbûreyi muhâsara ve içinde olan düşmen-i dîn ile âheng-i muhârebe vü müşâcere etdiklerin görüp, mukâbelesinde vâki' *İnebahtı Kasteli*'ne me'mûr olanlar dahi karşudan top ve humbaralar ile tazyîk-ı a'dâya derkâr olduklarında, âsâr-ı celiyyesi meşhûd-dîde-i dehr olan “*Nusirtu bi'r-ru'bi mesî-*

⁵² “وَقَدَّافَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ” = Kalplerine büyük korku saldı” anlamına gelen bu cümle, Ahzâb, XXXIII/26 ve Haşr, LIX/2. ayetlerin orta kısımlarından alınmıştır.

⁵³ “فَاتَّبَعُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ” = Kâfirlerden (öncelikle) yakınınızda olanlarla savaşın” anlamına gelen bu cümle, Tevbe, IX/123. ayetin orta kısmından alınmıştır.

⁵⁴ “تَوَجَّهْ حَيْثُ شِئْتَ فَإِنَّكَ مُنْصُورٌ” = İsteğın tarafa yönel, muhakkak ki sen, muzeffersin (yardım olunanlardansın)” anlamına gelen bu cümle, Hz. Peygamber'in sırtında bulunan Peygamberlik mührünün yüz (dış) kısmında olduğu söylenen ibaredir. Fakat bu yazının Hz. Peygamber'in sırtında olduğuna dair rivayetler konusunda tartışma mevcuttur; bk. Bedreddin Ebî Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Aynî, ‘*Umdetü'l-Kârî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Kahire 1392/1972, c. II, s. 374-375.

⁵⁵ “كَأَنَّكُمْ بُيُوتٌ مَرْصُورٌ” = Sanki onlar kenetlenmiş bir bina (yapı) gibidir” anlamına gelen bu cümle, Saff, LXI/4. ayetin son kısmından alınmıştır.

rate şehrin”⁵⁶ hadîs-i şerîfinin mazmûn-ı i‘câz-nümûnu hasb-i hâl-i ümmet-i cihâd i‘tiyâd[1] olup, *Mora Cezîresi*’nde teshîr-i kılâ‘ u bikâ‘ için dâ’ir-i etrâf u enhâ olan mevkib-i kevkebe-dâr-ı bülend-iktidârımızın evç-gîr-i iştihâr olan gülbâng-ı haşyet-i satvet ü mehâbetleri her tarafa sârî ve ahkâm-ı dehşet-i heybet ü salâbetleri her cânibde cârî olduğundan, zikr olunan *Mora Kasteli* derûnunda mahsûr keferesi felâket-disâra dahi vesîle-i tez’âuf-i za‘f ü fütûr olup, sademât-ı kâsime-i hücûm-ı mücâhidîne kuvvetü’z-zahr-i mukâvemet ü iktidârları münselib olduğu ecilden, muhâsaranın beşinci günü istîmân etmeleriyle fekat nüfûs-ı habîselerine emân verilüp, kal‘a-i mezbûrenin haber-i behcet-âver teshîri ‘ilâve-i nusrat-ı ânife ve mülhak-ı fütûhât-ı sâlîfe oldukdan sonra, *Mora Cezîresi* kılâ‘ından emna‘-ı husûn ve hasânet ü rasâneti kılâ‘-ı sâ’iresinden füzûn olduğu müselle-i seyyâhân-ı cihân-gerd-i ‘âlem olan *Benefşe Kal’ası* içinde mevcûd gürûh-ı müşrikîn dahi cünûd-ı muvahhidînin velvele-endâz-ı çâr-cihet-i âfâk olan mehâbet ü salâbetlerinden giriftâr-ı bîm ü dehşet olup, *Mora Cezîresi*’nin kal‘a-i mezbûreden gayri ta‘lîk-ı kemend-i feth ü teshîr edecek kılâ‘ u bikâ‘ kalmamağla ne kadar sâbit-kadem-i merkez-i ‘inâd olsalar, ser-encâm halleri “*Fe-nüzûlün min hamîmin ve tasliyetü cahîmin*”⁵⁷ olacağı bilüp, *Moton Kal’ası* teshîri esnâsında der-i merhamet-medâr-ı Devlet-i ‘aliyyemizden istîmâna müsâra‘at etmeleriyle, mesfûrları derûn-ı kal‘adan ihrâc ve ol hısn-ı hasânet-şî‘ârı dahi, ‘idâd-ı memâlik-i ‘aliyyemize zamm u idrâc için Ordu-yi hümâyûnumuz tarafından mu‘temedün-‘aleyh kullarımız ta‘yîn olunup, ‘avn-i Rabbânî ile bu denlü fütûhât-ı beriyye cilve-ger-i minassa-i vukû‘ olduğundan mâ‘-adâ, taraf-ı bahrda dahi Donanma-yi hümâyûnumuz “*Ve cerayne bi-him bi-rîhin tayyibetin*”⁵⁸ mehebbinden vezân olan bâd-ı şurta-i tevfiik ile, *Cezâyir-i Bahr-i Sefid*’den rîsmân-nigâh-ı resîde-i künküre-i bârûsu olmada kâsır ve mühendisân-ı hurde-bîn-i hîred-tahmîn mikdâr-ı irtifâ‘ında hâyir olup, bu âna gelince letamât-ı çâr-müveccih-i ceng ü âşûbdan der ü dîvârı rahne-dâr olmayan *İstendil Cezîresi Kal’ası* önünde lenger-endâz oldukda, kal‘a-i mezbûre kayadan bir cebel-i feleksâ zirvesinde vâki‘ ve korsan keferesi cezîre-i mezbûreyi melce’ ü me’vâ ittihâz ve cezâyir-i İslâmiyye beyninde vâki‘ olmak takrîbi ile gelüp geçen [360] sefâyin-i müslimîne i‘sâl-ı zarar u hasâret eyleyerek dört yüz seneden mütecâviz Venedik keferesi tasarrufunda kalmış iken, bu def‘a Donanma-yi hümâyûnumuz sefâyinin-den top ve ‘asker ihrâc ve kal‘ayı muhâsara ile mehâzîl-i müşrikîn “*Eynemâ tekûnû*

⁵⁶ “عَصْرَتْ بِالرَّغَبِ مَسِيرَةً شَهْرٍ = Bir aylık mesafeden (düşmana) korku salmakla yardım olundum” anlamına gelen bu cümle, hadîs-i şerîftir; bk. Muhammed b. İsmail el-Buhârî, el-Câmiu’s-Sahîh, tah. Muhammed Fuâd Abdûlbâkî vdğ., Kahire 1400, (8) Salât, 56.

⁵⁷ “مَنْزِلٌ مِنْ حَمِيمٍ وَتَصْلِيَةٌ حَمِيمٍ = İşte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır. Ve (onun sonu) cehenneme atılmaktır” anlamına gelen bu cümle, Vâkı‘a, LVI/93-94. ayetlerden aktarılmıştır.

⁵⁸ “وَحَرِّزْنَ بِمِ يَرِيحَ طَيْبَةً = (Gemilerinizin içindekilerle birlikte) uygun bir rüzgârla seyrettiği... (sırada)” anlamına gelen bu cümle, Yûnus, X/22. ayetin orta kısmından alınmıştır.

yüdrikkümü'l-mevtü ve-lev küntüm fi-burûcin müşeyyedetin"⁵⁹ vetfresi üzere tazyîk u iz'âc olundukda, bir tarikle satvet-i guzât-ı müslimîne tâb-aver-i sebât olamayup, telâtum-gâh-ı lüceci-i 'afv ü ihşân olan 'atabe-i merhamet-nişânımızdan istîmân etmeleriyle, Venediklü'nin nüfûs-ı rediyyeleri ve re'âyânın mâl u cânlarına emân verilüp, kal'a-i mezbûre bi'l-cümle top ve mühimmât-ı mevfûre ve cezîresi, altmış iki 'aded kurâ'-i ma'mûresiyle müceddeden zamîme-i memâlik-i fesîhatü'l-mesâlik-i Pâdişâhânemiz olduğu hılâlde yine Venedik keferesinin dest-i dalâlet-peyvestlerinde olan *Egine Cezîresi* sükkânının dahi, *İstendil* gibi bir kal'a-i menî'anın keyfiyyet-i hayret-fermâ-yı feth ü teshîri ve mevkib-i kevâkib-şümârımızın *Mora Cezîresi*'ne kudûm-i 'azamet-i masîri dehşet-endâz-ı kulûb-i mer'ûbeleri olup, kehfü'l-emân-ı istîmâna ilticâ etmeleriyle "*Fe-izâ kadderte 'alâ-'adüvike f'ec'alil'-afve zekâte'l-kudreti*"⁶⁰ medlûlunca niyâzlarına müsâ'ade ve ol cezîre dahi bu emr-i yesîr ile muzâf-ı büldân-ı mahrûsemiz kılındıktan sonra, *Çuha Adası* teshîrine neşr-i şîrâ'-ı şürû' eyledikde, anda olan keferedahi niyâz-ı terahhum ü emân ile istikbâl ve kıbel-i Devlet-i 'aliyyemizden "*el-'Afvü zekâtü'z-zaferi*"⁶¹ medlûlunca isticdâ-yı birr ü nevâl eylemeleriyle müsâ'ade-i recâları sadaka-i nüch u zafer bilinüp, rekabe-i itâ'atlerine ta'lîk-ı ribka-i zimmet ile cezîre-i mezbûre dahi bi'l-cümle kurâ vü re'âyâ ve arâzî vü zevâyâsıyla zamîme-i memâlik-i mahmiyyemiz kılındıktan sonra, mukaddemâ memâlik-i İslâmiyye'den iken Venedik keferesinin dest-i delâlet-peyvestlerine giriftâr ve *Rumili*'nin büyük kıyısına mülâsik olmak takrîbi ile düşmen-i dînin ekseriyâ karargâh-ı donanma-yi menhûsı olan *Ayamavra Cezîresi* üzerine cünûd-ı muvahhidinden bir mikdâr ifrâz ü irsâl olundukda, fi'l-hakîka düşmen-i dînin bu def'a dahi donanma-yi menhûsı *Ayamavra Kal'ası* [361] önünde lenger-endâz bulunmuşiken kat'â iltifât olunmayup, 'asker-i nusrat-eserimizin niyyet-i kahr u tedmîr ile üzerlerine olan hücûmların melâ'in-i hâsirîn gördüklerinde, donanma-yi menhûslarından bir mikdâr 'asker-i neket-eser taşra ihrâc ve hücûm-ı 'asker-i İslâm'a sedd olmak fikr-i fâsidiyle ceng ü cidâle cesâret eylediklerinde, hücûm-ı cünûd-ı muvahhidine sedd-i râh-ı mukâvemet olamayacaklarını bilüp, hâsir ü hâ'ib, savb-ı inhizâma â'ib olduklarında, fi'l-asl *Ayamavra* derûnında temekkün üzere olan gürûh-ı müşrikîn dahi mukaddemâ kal'a-i mezbûrenin kara tarafında idâd etdikleri lağımlara âteş ilkâ ve kendüleri donanma-yi menhûsları tarafına firâr etmeleriyle, cezîre-i mezbûre dahi kurâ'-ı ma'mûre ve re'âyâ-yı mevfûre ve kal'a-i mehdûme ve bi'l-cümle top ve mühimmâtıyla münharıt-ı silkü'l-le'âl-i fütûhât-ı

⁵⁹ "أَيْمًا نَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ" = Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır" anlamına gelen bu cümle, Nisâ, IV/78. ayetin baş tarafından alınmıştır.

⁶⁰ "إِذَا قَدَّرْتَ عَلَىٰ عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ رِجَّةَ الْقَدَرِ" = Düşmanına üstünlük sağladığın vakit, affetmeyi gücün sadakası kıl" anlamına gelen Arapça bir deyiştir. Benzer anlamlı vecize için bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, İstanbul ۲۰۰۸, c. I, s. 425.

⁶¹ "الْعَفْوَ رِجْوَةُ الطَّقَرِ" = Affetmek zaferin sadakasıdır" anlamına gelen Arapça bir deyiştir; bk. Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Vecizeler Sözlüğü*, c. I, s. 23.

celîle olduğundan mâ-‘adâ, yine Venedik keferesinden bundan esbak nez‘ ü teshîr olunmuş *Girid Cezîresi* müştemilâtından olup, sulhan yed-i i‘tidâlarında bu âna değîn bâkî kalan *Suda* ve *İsperlonga* nâm iki hısn-ı hasînin yed-i küffârda bekâsı ve cezîre-i mezbûre ancak *Suda Limanı*'ndan ‘ibâret iken liman-ı mezkûra korsan keferesi istizhâr ve gelüp geçen sefâyin-i müslimîne îsâl-i gezend ü hasâret etmeden hâlî olmadıkları cevâz-dâde-i gayret-i Mülûkânemiz olmadığı ecilden, zıkr olunan iki kal‘anın muhâsarasına şürû‘ etdirilüp tazyîk olunduklarından sonra, derûnlarında mutahassın olan melâ‘în bi'l-iztâr havze-i emâna ilticâ vü istîmân etmeleriyle, zıkr olunan *Suda* ve *İsperlonga* kal‘aları dahi mastûr-ı cerâyid-i emlâk-ı Pâdişâhânemiz olmağın, lillâhi'l-hamdi ve'l-minne işbu sâl-i ferruh-fâlde berren ba‘ş olunan cünûd-ı şecâ‘at-nümûdümüz dest-zen-i dâmân-ı “*Ve sebbit akdâmenâ v’ensurnâ ‘ale’l-kavmi’l-kâfirîn*”⁶² olarak *Mora Cezîresi* içinde “*Ve zannû ennehüm mâni ‘atühüm husû-nühüm*”⁶³ mü‘eddâsınca metânet ü rasânetine i‘tinâ vü igtirâr ile düşmen-i dînin cüyûş-ı deryâ-hurûşumuza karşı makâm-ı lücc ü hısâmda ızrâr u kıyâmılarına medâr olan kılâ‘-ı hasîne ve husûn-ı rasîneyi gerek emânen ve gerek ‘anveten yed-i istîlây-ı a‘dâdan nez‘ edüp, “*Fe-kuti‘a dâbiru’l-kavme’l-lezîne zalemû ve’l-hamdü lillâhi rabbi’l-‘âlemîn*”⁶⁴ sürûduyla zemzeme-sâz-ı hamd-i Vâcibü'l-vücûd olmak müyes-ser ve bahran techîz ü tertîb olunan Donanma-yi hümâyûnumuz dahi mehebb-i ‘avn-i Samedânî'den nesemât-ı bâd-ı murâd-ı “*İnnâ fetehnâ le-ke fethan mübînen*”⁶⁵ ile her ne savba imâle-i sükkân ‘azîmet eylediyse “*Fe’dhulühâ bi-selâmin âminîn*”⁶⁶ makâl-ı beşâret-me‘âli ile ikbâl ü istikbâl olunmak mukadder olup, yedi yüz elli mîl devresi ve re‘âyâ-yı mevfûre ile meşhûn [362] iki binden mütecâviz kurâ-yı ma‘mû-reyi muhtevî olan *Mora Cezîresi* dest-i tasarruf-ı a‘dâda bir hatve yer kalmamak vechi üzere ‘umûmen kılâ‘ u bikâ‘ ve müştemilât-ı kalîle vü kesîresi ve *İstendil* ve *Egine* ve *Çuha* ve *Ayamavra* gibi dört kıt‘a cezâyir-i müstekille bikâ‘ u ribâ‘ ve re‘âyâ ve tetimmât-ı vefîresi ve *Suda* ve *İsperlonga* kal‘aları eyyâm-ı ma‘dûdede dest-i a‘dâdan nez‘ ü tahlîs ve kalemrev-i hükm-i Husrevânemize zamm u tahsîs olunup, me‘âbid ü mesâcid ve cevâmî‘-i savâmi‘i levs-i vücûd-ı bed-bûd-ı evsân ü asnâmdan tanzîf ü tathîr ve kanâdîl-i lemmâ‘atü'l-envâr-ı tevhîd ü temcîd ile tenvîr

⁶² “وَتَبَّتْ أقدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ” = (Ey Rabbimiz!)... Ayaklarımızı sağlam bastır ve şu kâfir kavme karşı bize yardım et” anlamına gelen bu cümle, Bakara, II/250. ayetin son kısmından alınmıştır.

⁶³ “وَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَهُمْ مَا بَغْتُهُمْ خُصُوتَهُمْ” = Onlar da kalelerinin, kendilerini (Allah’tan) koruyacağını sanmışlardı” anlamına gelen bu cümle, Haşr, LIX/2. ayetin orta kısmından alınmıştır.

⁶⁴ “فَقَطَّعَ دَائِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ” = Böylece zulmeden toplumun kökü kesildi. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur” anlamına gelen bu cümle, En‘âm, VI/45. ayetten alıntıdır.

⁶⁵ “إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا” = Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik” anlamına gelen bu cümle, Feth, XLVIII/1. ayetten alıntıdır.

⁶⁶ “فَادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِينَ” = ve ardından oraya emniyet ve selamle girin” anlamına gelen bu Arapça cümle, “أَدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِينَ” = Oraya emniyet ve selamle girin” şeklindeki Hicr, XV/46. ayetinden mülhem olarak kaydedilmiştir. İlgili ayetlerin baş tarafında “fe (ف)” harfi bulunmadığından, ilgili harfin ilaveten metinde kaydedildiği anlaşılmaktadır.

olunmağın, bi'z-zât cenâb-ı müeyyed-i Hilâfet-mesnedimiz, makarr-ı Devlet-i 'aliyye ve müstekarr-ı Saltanat-ı seniyyemiz savbına tevcîh-i râyât-ı zafer-âyât 'avd ü insirâf kılup, Serdâr-ı sûtûde-me'serimiz yanında olan 'asâkir-i fevz-mezâhirimiz dahi ganâyim-i mevfûre-i “*Ve evraseküm arzahüm ve diyârahüm ve emvâlehum*”⁶⁷ ile “*Fenkalebû bi-ni'metin minallâhi ve fazlin lem-yemseshüm sū'ün*”⁶⁸ me'âli hasb-i hâl-i refâh-bâlleri olarak girânbar-ı ganîmet iyâb ve dest-âvîz-i nasr u zafer ile ric'at ü insirâfa ruhsat-yâb olmuşlardır.

“*Hâzâ min fazli rabbi*”⁶⁹, “*Vallâhü zu'l-fazli'l-'azîmi*”⁷⁰. Bu âlâ-yı vâlâ-yı behiyyetül-âsâr ve ni'amâ-yı 'uzemâ-yı seniyyetül-iktidâr “*Ve emmâ bi-ni'meti rabbike fe-haddis*”⁷¹ mücebi üzere işâ'at ü i'lân ve işâret ü îzânî bâ'is-i irtiyâh-ı kulûb-i ehl-i İslâm ve mâye-i inşirâh-ı sudûr-ı enâm olmağla, miyâne-i cânibeynde rasîfû'l-esâs olan mebânî-i müsâlemet ü istînâsı teşyîd ve kavâ'id-i sıdk u itihâd ve sevâ'id-i te'âzud u vedâdî tesdîd için nâm-zed-i irsâl ü ta'yîn olan sedene-i sürâdikât-ı Devlet-i 'aliyyemizden sadâkat-âyîn ve emânet-karîn, kıdvetül-emâcidi ve'l-ekârim Yûsuf *zîde mecdühü*⁷² ber-sebîl-i risâlet meb'ûs-ı taraf-ı vâzıhu'ş-şerefleri kılınmıştır. Bi-tevfikî'l-Meliki'l-vedûd, savb-ı 'âlîlerine inâha-i cemmâze-i vürûd edüp, süpürde-i 'uhde-i sefâreti kılınan hıdmet-i lâzimesin edâdan sonra, savb-ı dergâh-ı Hilâfet-destgâhımıza in'itâf-'inân-ı insirâfı husûsunda fâ'iz-i hüsn-i icâzet buyurulmak mütevakki'dır. Bâkî hemîşe dürre-i iklîl-i şehâmet, hâtıf-ı ebsâr-ı ahterân-ı çarh-ı berîn ve nazâret-i gülistân-ı 'izzet, gıpta-fermâ-yı i'tidâl-i ferverdîn-bâd, innehû Sübhânehû hakîkun bi'l-isti'ânehû ve'l-istincâd. Tahrîran fî evâsıt-ı S[azer] sene [1]128⁷³.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

⁶⁷ “ وَأَوْزَنَكُمْ أَرْضَهُمْ وِدْيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ ” = Allah, sizi onların topraklarına, yurtlarına, mallarına vâris kıldı” anlamına gelen bu cümle, Ahzâb, XXXIII/27. ayetin baş tarafından alınmıştır.

⁶⁸ “ فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يُمَسِّسْهُمْ سُوءٌ ” = Bundan dolayı Allah'tan bir nimet ve lütufla kendilerine hiçbir fenalık (zarar) dokunmadan geri döndüler” anlamına gelen bu cümle, Âl-i İmrân, III/174. ayetin baş kısmından alınmıştır.

⁶⁹ “ هَذَا مِنْ فَضْلِي رَبِّي ” = Bu Rabbimin (gösterdiği) bir lütfudur” anlamına gelen bu cümle, Neml, XXVII/40. ayetin orta kısmından alınmıştır.

⁷⁰ “ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ” = Allah, büyük lütufla sahibidir” anlamına gelen bu cümle, Bakara, II/105. ayetin son kısmından alınmıştır.

⁷¹ “ وَأَنَا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ” = Ve Rabbinin nimetini minnet ve şükranla hatırla” anlamına gelen bu cümle, Duhâ, XCIII/11. ayetten alıntıdır.

⁷² “ زِدْ نِعْمَةَ رَبِّكَ ” = (Allah (c.c.)) onun itibarını artırsın” anlamına gelen Arapça bir dua cümlesidir.

⁷³ 11-20 Safer 1127 = 5 Şubat - 14 Şubat 1716.

Peer-review: Externally peer-reviewed

Conflict of Interest: Authors have no conflict of interest to declare

Financial Disclosure: Authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

I- Arşiv Vesikaları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri-I. Mahmud (AE.SMHD.I.)

Ali Emiri-III. Ahmed (AE.SAMD. III.)

Cevdet-Adliye (C.ADL.)

Nâme-i Hümayûn Defterleri (A.DVNS.NMH.d.)

II- Yazma Eserler

Mustafa Sâmî Efendi, *Münşe'ât-ı Sâmî Efendi*, -Sadriâ'zam-ı fâzıl, fâtihi Mora Şehîd 'Ali Paşa merhûmdan Râşid Efendi'nin tesvîdiyle 'Acem Şâhi'na giden fetih-nâme sûreti-, Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi (Uppsala Universitetsbibliotek), nr. O_Nov_627, vr. 45a-47b.

Râşid Mehmed Efendi, *Fetihnâme-i Cezîre-i Mora*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3655/4, vr. 48a-56a.

III- Kaynaklar ve Akademik Araştırmalar

Aksoy, Hasan, "Tarihî Bir Belge ve Türk İslâm Edebiyatında Bir Tür Olarak Fetihnâmeler", İLAM Araştırma Dergisi, c. II, sy. 2 (Temmuz-Aralık 1997), s. 7-19.

_____, "Fetihnâme", *DİA*, c. 12, s. 470-472.

Aynî, Bedreddin Ebî Muhammed Mahmûd b. Ahmed, *'Umdetü'l-Kârî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, c. II, Kahire 1392/1972.

Biltekin, Halit, *Vak'anüvis Râşid Efendi ve Divanının Tenkitli Metni*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993.

_____, "Vak'a-nüvis Mehmed Râşid Efendi, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 3, sy. 11(2010), s. 162-166.

Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahîh*, tah. Muhammed Fuâd Abdülbâkî vdğ., Kahire 1400.

Erdoğan, Mehmet Akif, “1635 Tarihli Revan Kalesi Fetihnamesi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, sy. 14 (1999), s. 25-32.

Erkan, Mustafa, “Gazavatnâme”, *DİA*, c. 13, s. 439-440.

Ertaş, Mehmet Yaşar, *Sultanın Ordusu (Mora Fethi Örneği 1714-1716)*, İstanbul 2007.

Feridun Bey, *Münşe'âtü's-Selâtin*, c. I, İstanbul 1858.

Fihrisü'l-Mahtûtâti't-Türkiyyeti'l-'Osmâniyye, c. III, Kahire 1990.

Göger, Veysel-Sarıkaya, Hüseyin, “Mora'nın İstirdâdına Dair Bir Kaynak Değerlendirmesi ve Nâdir'in *Vâkı'ât-ı Gazavât'ı*”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 20 (2009), s. 1-32.

Günay, Fatih, “Râşid Mehmed Efendi”, *DİA*, c. 34, s. 463-465.

_____, *Râşid (Vak'anüvis): Hayatı, Edebî Kişiliği, Divanının Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2001.

Kayapınar, Levent, *Osmanlı Klasik Dönemi Mora Tarihi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1999.

Kiel, Machiel-Alexander, John, “Mora”, *DİA*, c. 30, s. 280-285.

Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Ankara 2013.

Mustafa bin Musa, *Tarih-i Sefer ve Feth-i Kandiyeye, Fazıl Ahmed Paşa'nın Girit Seferi ve Kandiyeye'nin Fethi, 1666-1669*, haz. Meltem Aydın, İstanbul 2016.

Özergin, M. Kemâl, “Râşid”, *İA*, c. 9, s. 632-634.

Râşid Mehmed Efendi, *Târîh-i Râşid*, c. I-II, haz. Abdülkadir Özcan vdğ., İstanbul 2013.

Türkoğlu, Serkan, *Vakanüvis Râşid'in Sıhhat-âbâd Mesnevisi*, Ankara 2015.

Uzunçarşılı, İsmail H., *Osmanlı Tarihi*, c. IV/I, Ankara 1995.

Yılmaz, Mehmet, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, c. I, İstanbul 2008.

Yücel, Abubekir Sıddık, *Mühürdâr Hasan Ağa'nın Cevâhirü't-Tevârih'i*, Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1996.

Zettersteen, K. V., *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*, c. II, Uppsala 1935.

Zettersteen, K. V., *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*, c. II, Uppsala 1935.

Extended Abstract

The Morea Peninsula, which had been under the control of the Ottoman Empire, was passed to the control of the Venetians in the Treaty of Karlowitz on 26 January 1699, concluding the Austro-Ottoman War of 1683–1697. Morea was one of the first targets of the Ottomans, who had recovered well after the Battles of Vienna (1683–1699). In the spring of 1715, a campaign under the command of the Grand Chief Commander Damad (Martyr) Ali Pasha was launched. During the campaign, the island of Tinos (Istendil) was captured on 6 June, which was followed by the conquest of Nafplion (Anabolu), Morea Castle, Navarino, Koron, and Moron. Toward the end of August 1715, almost all castles in the peninsula were captured, including Monemvasia (Benefşe), which had to surrender on 7 September. In the Morea Campaign, several islands and castles which were not able to defend themselves were conquered. For example, the islands of EGINE (İĞNE) and CUKA, and the castles of Souda (SUDA) and Sperlonga (ISPERLONGA) in Crete (GIRIT) were captured. This way, not only did the Ottomans dominate the Morea again, but also, they managed to decrease the pessimistic atmosphere in the region after the Treaty of Karlowitz (1699) had been dissolved.

A number of sources can explain the Ottoman conquest of Morea in 1715. One of these is the conquest letter (*fetihname*) which was sent to states and other countries to declare the area as conquered. In this study, the afore-mentioned conquest letter is briefly investigated and evaluated, after which its transcription is also presented.

A *fathnama*—an important source for Turkic-Islamic literature and history—is the generic name of letters and imperial firmans giving information about the victories against enemies and newly conquered lands. Apart from its literary aspects, a *fathnama* can also be used as a historical source.

The *fathnama* by Râshid Mehmed Effendi, examined in this article, was prepared in order to give information about the conquest of Morea in 1715, and which was dispatched to the ruler of Iran, Shah Hussain. Mehmed Efendi, who had been in various positions serving the Ottoman Empire, was especially famous as an official historian (vekayinuvis). In his *History*, he tells that he wrote this conquest letter personally. A copy of the work published here is accessible from the Namah-ı Humayun Record, no. 6 (pp. 352–362), in the Ottoman Archive of the Prime Ministry. According to this document, Rasid Mehmed Efendi was awarded 80,000 coins (bakhsis) for this conquest letter.

In this study, the copies of the Morea Conquest Letter were evaluated and analyzed. The letter starts with an introduction containing the praise of the Prophet Muhammed (PBUH) in Arabic language. After giving the sobriquet of Shah

Huseyin of Iran, his name and a pray sentence for him are presented. Then, by referring to the verse of Quran that states that “Allah will create a caliph on Earth,” it is expressed that the Sultan was appointed as caliph and that he acts under the direction of Allah’s commands, and that he is given a great sultanate. After that, expressing the necessities of *ghazi* (warrior) and *jihad* (holy war), it is stated that a war was started from the side of the Venetians who broke the agreement in 1715. Detailed descriptions are then given on the Sultan’s arrival to Edirne with his army, the sending of more than 40,000 soldiers to the navy, and the appointment of grand viziers as grand commanders in chief. In this part, the names of the conquered places are given. Particular attention is given to the siege of the Nafplion Castle. After explaining the campaign process, the name of the conquered places are briefly mentioned again. It is stated that all these places are a gift from Allah, and that the public servant Yusuf is appointed for notifying the declaration of the conquest. The conquest letter ends with prayer words and a date note. The Conquest Letter Copy is dated February 1716 (Hijri Calender Evâsıt-ı Safer 1128).

The language used in the conquest letter is generally heavy. The sections narrating war details are simpler than the other parts. The verses of Quran related to the narrated text are given as a separate selection. In addition, Hadith Sharif’s quotes are also used. When the general points that are necessary for a conquest letter are taken into consideration, it can be observed that all of these points are included in the conquest letter under examination here.

As this study compares other resources explaining the 1715 Morea conquest, it can be observed that the conquest letter is an extremely good brief of stated campaign. As Rasid Mehmed Efendi explains, this campaign (detailed in his *History*) was merely summarized in the chapter of his *History*, while he was writing conquest letter. When these kinds of conquest letters are compared, although they have some common parts and sobriquets because they are official documents, it is seen that they reflect the styles of their writers. There are also major differences in volume. For example, compared to the conquest letter of the Kandiye Siege (written between 1667 and 1669) which took two and a half campaign seasons, the 1715 Morea Conquest Letter only resulted in one campaign season.

For the text that we prepared for publication, we followed a simple transcription method. In Turkish, word circumflex is not used. The (b) and (c) at the end of Turkish words are written as (p) and (ç). Hemze is symbolized as (’). Long vowels in Arabic and Persian words are shown as (â), (î), and (û). Also, the long vowels in Arabic and Persian words following the letters Ghayn (غ) and Qaaf (ق) are shown as (ā), (ī), and (ū). The letter Ayn (ع) is shown as a (‘) sign. The transitions in Arabic conjunctions and compounds are shown as (‘). The phrases that are necessary to be presented in text (but are not), are written in box brackets [], and extra words and phrases are

written in as < >. In order to make the text more comprehensible to the public, some punctuation marks, like dots and commas, have been added. The transcriptions of verses, hadiths, and quotes are presented in the text, and their original forms and meaning are given in the footnotes (as showing in the references). The equivalents of dates in the Hijri calendar are shown as Gregorian calendar dates in the footnotes. Names of places are written in italics. During transcription, the punctuation of the original text was saved.